

VOL 4. ISSUE 9

JOURNAL OF CONTEMPORARY WORLD STUDIES

zenodo

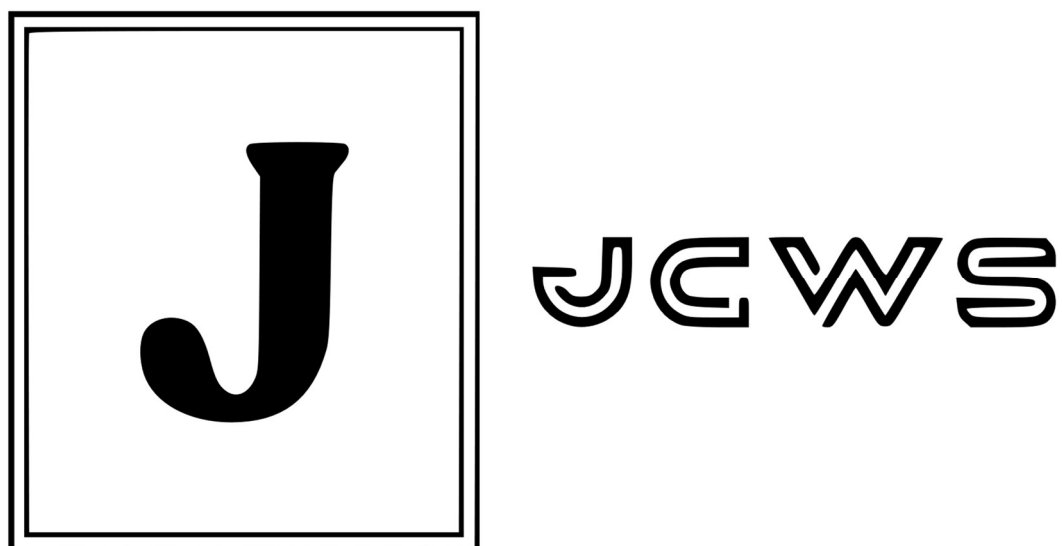
OpenAIRE | EXPLORE

ISSN

INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

ISSN:
3030-3311

VOLUME | 4 ISSUE | 9 | APRIL | 2026

O'QUVCHILARDA KOMMUNIKATIV QOBILIYATLARNI RIVOJLANTIRISHDA SHARQ ALLOMALARINING PEDAGOGIK QARASHLARIDAN FOYDALANISH TEXNOLOGIYALARI

Keldiboyeva Saida Akaboy qizi

JDPU magisti

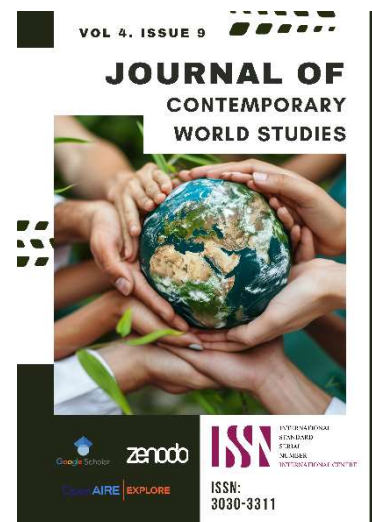
e-mail: keldiboyevasaida@gmail.com

ANNOTATION:

Mazkur maqolada o'quvchilarda kommunikativ qobiliyatlarni rivojlantirish jarayonida Sharq allomalarining pedagogik qarashlaridan foydalanish masalalari yoritiladi. Abu Nasr Forobiy, Abu Ali ibn Sino, Alisher Navoiy, Imom al-G'azzoliy kabi mutafakkirlarning ta'lim-tarbiya, muloqot madaniyati va nutq odobi haqidagi g'oyalari tahlil qilinadi hamda ularni zamonaviy ta'lim texnologiyalari bilan uyg'unlashtirish yo'llari ko'rsatib beriladi.

KEYWORDS:

kommunikativ qobiliyat, Sharq allomalari, pedagogik qarashlar, muloqot madaniyati, ta'lim texnologiyalari.

April 28, 2026,

Published Date:

April 30, 2026

Journal Website:

<https://d-pressa.com/index.php/jcws/>

License

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/)

Kirish

Bugungi globallashtirish va axborotlashgan jamiyat sharoitida ta'lim tizimi oldida turgan eng muhim vazifalardan biri — o'quvchilarda samarali muloqot qilish, fikrini ravon va asosli ifodalash, boshqalarni tinglash va tushunish kabi kommunikativ qobiliyatlarni rivojlantirishdan iboratdir. Kommunikativ kompetensiya nafaqat ta'lim jarayonining samaradorligini oshiradi, balki o'quvchining shaxs sifatida kamol topishi, ijtimoiylashuvi va kelajak kasbiy faoliyatida muvaffaqiyatga erishishida muhim omil bo'lib xizmat qiladi. Shu bois, zamonaviy pedagogika kommunikativ qobiliyatlarni shakllantirishning samarali, ilmiy asoslangan va milliy qadriyatlar bilan uyg'un texnologiyalarini izlashga alohida e'tibor qaratmoqda.

O'zbek xalqining boy ma'naviy-merosi, ayniqsa Sharq allomalarining pedagogik qarashlari bugungi ta'lim-tarbiya jarayonida muhim metodologik manba hisoblanadi. Abu Nasr Forobiy, Abu Ali ibn Sino, Alisher Navoiy, Imom Buxoriy, Ahmad Yassaviy kabi buyuk mutafakkirlar o'z asarlarida so'z odobi, muloqot madaniyati, tinglash va tushunish, fikr almashish hamda shaxslararo munosabatlarning axloqiy asoslariga alohida urg'u berganlar. Ularning qarashlarida nutqning tarbiyaviy ahamiyati, muomala jarayonida insoniy fazilatlarni namoyon etish masalalari chuqur falsafiy va pedagogik jihatdan yoritilgan.

Asosiy qism

Zamonaviy ta'lim texnologiyalari bilan Sharq allomalari pedagogik merosini uyg'unlashtirish o'quvchilarda kommunikativ qobiliyatlarni rivojlantirishning samarali vositasi bo'lishi mumkin. Ayniqsa, interfaol metodlar, dialogik ta'lim, muammoli vaziyatlar, rolli o'yinlar va refleksiv yondashuvlar orqali allomalar g'oyalarini amaliyotga tatbiq

etish o'quvchilarning nutqiy faolligini, mustaqil fikrlashini va muloqot madaniyatini rivojlantirishga xizmat qiladi. Bunday yondashuvlar milliy va umuminsoniy qadriyatlarni uyg'un holda singdirishga imkon yaratadi.

Shu nuqtai nazardan, mazkur maqolada o'quvchilarda kommunikativ qobiliyatlarni rivojlantirishda Sharq allomalarining pedagogik qarashlaridan foydalanish texnologiyalarining nazariy asoslari, ularning ta'lim jarayonidagi ahamiyati hamda amaliy qo'llash imkoniyatlari tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari umumta'lim maktablari va pedagogik amaliyotda samarali foydalanish uchun metodik tavsiyalar ishlab chiqishga xizmat qiladi.

Kommunikativ qobiliyat shaxsning og'zaki va yozma nutq orqali o'z fikrini aniq, mantiqiy va tushunarli ifoda eta olishi, suhbatdoshni tinglash va tushunishi, ijtimoiy vaziyatlarda moslashuvchan munosabat o'rnatish bilan tavsiflanadi. Ta'lim jarayonida ushbu qobiliyatlarni rivojlantirish o'quvchilarning bilish faolligini oshiradi, mustaqil fikrlashni shakllantiradi hamda jamoada ishlash ko'nikmalarini mustahkamlaydi. Ayniqsa, fanlarni o'zlashtirishda muloqotga asoslangan faol metodlardan foydalanish o'quvchilarning nutqiy faolligini kuchaytiradi.

Sharq pedagogik tafakkurida muloqot va nutq madaniyati barkamol shaxs tarbiyasining muhim omili sifatida qaratiladi. Buyuk allomalar ta'lim-tarbiyani axloqiy poklik, o'zaro hurmat va mulohazali so'zlash madaniyati bilan uzviy bog'liq holda talqin etganlar. Ularning asarlarida so'zning tarbiyaviy kuchi, muloqotning ijtimoiy ahamiyati va insonlar o'rtasidagi munosabatlarni tartibga soluvchi vosita sifatidagi o'rni chuqur yoritilgan.

Abu Nasr Forobiy inson kamolotida jamiyat va muloqotning o'rni beqiyos

ekanini ta'kidlaydi. Uning fikricha, inson ijtimoiy mavjudot bo'lib, o'z qobiliyatlarini jamiyatda muloqot orqali namoyon etadi. Forobiy to'g'ri va ravon nutqni tafakkur mahsuli sifatida baholab, fikrni aniq ifodalashni shaxs madaniyatining ko'rsatkichi deb hisoblaydi. Ushbu qarashlar o'quvchilarda muloqot madaniyatini shakllantirishda muhim nazariy asos bo'lib xizmat qiladi.

Abu Ali ibn Sino ta'lim jarayonida o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi jonli muloqotga katta ahamiyat beradi. U bilimni tayyor holda berishdan ko'ra, suhbat, savol-javob va bahs-munozara orqali o'zlashtirish samaraliroq ekanini ta'kidlaydi. Ibn Sinoning ushbu yondashuvi o'quvchilarning fikrini erkin bayon etish, o'z nuqtai nazarini himoya qilish va muloqot jarayonida faol ishtirok etish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Alisher Navoiy pedagogik qarashlarida so'z odobi va nutq madaniyati yetakchi o'rin egallaydi. U so'zni inson qalbiga ta'sir etuvchi kuchli tarbiyaviy vosita sifatida baholaydi. Navoiy asarlarida muloyimlik, kamtarlik, hurmat va samimiyat asosida muloqot qilish targ'ib etiladi. Ushbu g'oyalar o'quvchilarda madaniyatli nutq va ijtimoiy muloqot ko'nikmalarini shakllantirishda muhim ahamiyatga ega.

Imom al-G'azzoliy muloqot jarayonida tinglash madaniyatini ustuvor fazilat sifatida ko'rsatadi. Uning fikricha, haqiqiy muloqot faqat so'zlash emas, balki suhbatdoshni tushunish va hurmat qilish orqali yuzaga keladi. Tinglay bilish o'quvchining aqliy va ma'naviy rivojida muhim o'rin tutadi hamda samarali ta'lim jarayonining asosiy shartlaridan biridir.

Sharq mutafakkirlarining pedagogik merosiga tayangan holda ta'lim jarayonida quyidagi texnologiyalardan foydalanish mumkin: suhbat va munozara asosidagi darslar, savol-javobga yo'naltirilgan

interfaol metodlar, rolli o'yinlar va sahnalashtirish, shuningdek, allomalar asarlaridan parchalar asosida tahlil va muhokamalar tashkil etish. Ushbu texnologiyalar o'quvchilarning nutqiy faolligini oshiradi, muloqot madaniyatini shakllantiradi va ularni ijtimoiy hayotga tayyorlaydi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, o'quvchilarda kommunikativ qobiliyatlarni rivojlantirish zamonaviy ta'lim tizimining eng muhim vazifalaridan biri hisoblanadi. Ushbu jarayon nafaqat o'quvchilarning nutqiy faolligini oshiradi, balki ularning ijtimoiy moslashuvi, mustaqil fikrlashi va shaxs sifatida kamol topishida muhim rol o'ynaydi. Kommunikativ qobiliyatlar rivojlangan shaxs jamiyatda o'z fikrini erkin bayon qila oladi, muloqot jarayonida madaniyatli va faol ishtirok etadi.

Sharq allomalarining pedagogik qarashlari o'quvchilarda muloqot madaniyatini shakllantirish uchun mustahkam ilmiy-ma'naviy asos bo'lib xizmat qiladi. Abu Nasr Forobiy, Abu Ali ibn Sino, Alisher Navoiy va Imom al-G'azzoliy asarlarida ilgari surilgan so'z odobi, suhbat madaniyati, tinglash va fikr almashish haqidagi g'oyalar bugungi ta'lim jarayonida ham o'z dolzarbligini yo'qotmagan. Ushbu qarashlar o'quvchilarning axloqiy va kommunikativ kamolotini ta'minlashga qaratilgani bilan ahamiyatlidir.

Shu bois, Sharq allomalari merosini zamonaviy pedagogik texnologiyalar bilan uyg'unlashtirib qo'llash o'quvchilarda kommunikativ qobiliyatlarni samarali rivojlantirish imkonini beradi. Suhbat, munozara, savol-javob, rolli o'yinlar kabi interfaol metodlardan foydalanish orqali ta'lim jarayonining samaradorligi oshadi. Natijada, ma'naviy barkamol, madaniyatli va muloqotga layoqatli yosh avlodni tarbiyalashga erishiladi.

Foydalangan adabiyotlar ro'yxati:

1. Forobiy A.N. Fozil odamlar shahri. – Toshkent: Fan, 2004.
2. Ibn Sino A.A. Donishnoma. – Toshkent: Sharq, 2006.
3. Navoiy A. Mahbub ul-qulub. – Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi nashriyot, 2011.
4. Hasanboyev J., To'raqulov X. Pedagogika. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2020.